

Cătălina Buzoianu despre Festivalul Național de Teatru „I.L. Caragiale” 2003

sabioane sau a-mi depăși condiția de burghez – eu recunosc că sunt burghez – ci pentru plăcerea de a face teatru. Nu mă interesa Green Hours ca „tutur al teatrului românesc”. Ziceam că sunt burghez: e o reacție normală la spațiul minoritic, la lumea asta care ne înconjoară. Pășrând proporțiile, să ne întrebăm de ce a apărut pointivism-ul în pictură? A fost o reacție firească la noile descoperiri tehnice, o modalitate de repliere a artiștilor, care nici nu cred că a fost premeditată. Mai suni și alte exemple: Picasso și alții. Erau reacții normale, apăruse fotografia și pictorii nu mai aveau cum să concureze cu fotografia. Discuția noastră e abstracță și sterilă, cred eu. Ar trebui să punem punctul pe I și să povestim sincer, de ce facem noi ceea ce facem. În teatru, dacă nu vorbim despre sinceritate suntem pierduți. „Producsele” pe care noi le oferim nu au sprinț și motivație fără sinceritate. Eu personal reacționez la tot ce e urât în jur: e o lume gri, un oraș urât, cu niște monștri de oameni care se urăsc între ei și nu știu de ce toată povestea asta a migrat între noi: în lumea teatrului. Cred că tinerii ar trebui lăsați să vorbească despre crezul lor artistic, dacă au vreauți, iar dacă nu, putem să stăm oricum la o bere. Teatrul este bun sau prost, chiar dacă e un spectacol de bulevard, dacă e bine făcut și n-ai nimic de reproșat. Nu trebuie lăsat nimic să ne convinge ideea de teatru, prin a spune „asta e bine, asta nu. E bine tot ce-mi place când văd pe orice fel de scenă.”

Cristina Modreanu: „Ceea ce spune Alexandru Dabija este de natură să ne îngrijoreze pe toți. Eu una am fost mult timp marcată de această blazare pe care o sesizam la oamenii din generația mea, suferam realmente, mi se părea că naște mari întrebări în legătură cu viitorul acestei arte. Începând din 2000 ceva se întâmplă, însă. Și spun „ceva” fiindcă e vorba de un fenomen în plină desfășurare și mi se pare foarte greu, dar fiind acest lucru, ca cineva să definească limpede ce se petrece, mai ales dacă e în interiorul fenomenului. E greu să te distanțezi de fenomen și să-l judeci, spunând „noi facem altceva decât cei de dinaintea noastră” și nici nu e asta treaba lor, a tinerilor regizori. Treaba lor este să-și urmeze instinctiv, să-și continue crecăturile, în măsura în care ele există, pentru ca la un moment dat noi, cei de pe margine, să constatăm și să teoretizăm ce e rău și ce e bine, prin ce se diferențiază tinerii regizori de generația dinaintea lor și cât de personală e direcția în care ei au apucat. Ceea ce mi se pare deocamdată îmbucurător este faptul că există datele conturării unui nou tip de expresie, care nu ține numai de spațiul în care își face spectacolele. Cred că ei simt instinctiv ceea ce a devenit o evidență în teatrul european, anume că se încearcă o curățare a mijloacelor, treceea regizorului pe planul doi și exprimarea lui prin intermediul unui text contemporan puternic. Se vede la toți - poate cu excepția lui Radu Afrim care își duce căutările într-o zonă foarte personală – că ei încearcă instinctiv să se acordeze la această direcție. Mie mi se pare important că unii dintre ei chiar reușă să joace sau să fie angajați într-un teatru de stat, cazul lui Florin Piersic jr. este cel mai evident – el a plecat dintr-un teatru în care avea o poziție asigurată pentru a face un alt tip de teatru la Green Hours. Sigur, unii dintre ei poate își doresc, așa cum spunea Alexandru Dabija, să „parvină”, aici e vorba de opțiuni personale, dar sunt și acei care migrează spre spațiile ce le asigură o mai mare libertate. Compromisul pe care unii dintre ei admit să îl facă – de a monta ce li se „dă” numai pentru a intra într-un teatru – îi va costa până la urmă. Unii își pot pune cruce carierei prin asta, dar îi privește personal. Dacă interesele artistice va prima în fața celui strict pragmatic, asta îi va salva. Oricum, cred că va dura până să se vadă că de conență e mișcarea lor, și până când observațiile fenomenului teatral vor putea detecta diferențele clare între ceea ce face această generație și cele de dinaintea ei.”

Dan Vasiliu: „Reprezentanții tinerii generații au tendința sănătoasă de a fi autorii textelor și autorii spectacolelor, dar ei trebuie să învețe să fie și producători propriiilor spectacole. Eu cred că importanța producătorului în teatru este fundamentală. Teatrul „finge” din zona engleză, de exemplu, este foarte aproape de teatrul neconvențional, definiția la care ne-am abonat noi aici, iar în „fingse” producătorul e baza. Acolo toți creatorii sunt și producători și își asumă responsabilitatea actului artistic de la un capăt la altul.”

Dragos Buhagiar: „Producătorii sunt printre noi, mă refer la Voicu Rădescu, pentru care vreau să trag un semnal de alarmă: atenție mare, ai fost inclus în secțiunea oficială a Festivalului cu spectacolele pe care le-ai produs la Green Hours, ai grijă... Farmecul tău era că „offrai”, pe aici noaptea, ori acum îți se dau și premii!”

Aura Corbeanu: „În acest an am avut la Festival directori de teatru foarte importanți din afară. Nu am văzut pe nimeni interesat de acest lucru, tinerii regizori de teatru nu l-au abordat nici pe directorul Festivalului Finge din Dublin, nici pe directorul de la Avignon, a programului Theorem sau pe alții. Cred că nu suntem suficienți de sinceri să spunem că actorii care lucrează acum în spații neconvenționale nu pot trăi din ce câștigă astfel. E o problemă dureroasă, zona financiară nu ar trebui să-1 preocupe pe artiști, dar e momentul ca ei să-și schimbe altitudinea, să caute informații sau să le folosească atunci când li se furnizează. Trebuie să fie mai deschiși, să-și alătuască echippe mixte în care să fie și oameni din zona financiară. Comunicaarea e foarte proastă, le-am oferit spațiul de la UNITER pentru întâlniri, consultări - nu-1 folosesc, asta e...”

Alexandru Dabija: „Ceea ce se desprinde, încet-încet din discuția noastră este faptul că regizorul începe în secolul XXI să se memantofizeze, să se exprime prin algeera textului, prin a-și produce spectacolele, în orice caz, grupul creator al teatrului nu mai este un grup de creație pură, în care oamenii se gândesc fiecare la regie, la text, la scenografie. Acest lucru nu poate fi obținut decât prin ceea ce spunea foarte limc Dragos Buhagiar – prin vorbe paterice, de care noi ne ferim. Dar realitatea există, chiar dacă noi evităm să le folosim. După părerea mea a avea curaj în teatru înseamnă să te înfrunți pe tine însuși, să riști. Alina timp cât te gândești „să placă”, și nu încerci să faci lucruri nespusse neapărat succesului, cred că te-ai înscris în convențional. Să fi neconvențional înseamnă deci să fi foarte sincer, să fi conectat cu alte fire la realitate decât ceilalți sau măcar să ai două-trei fire în plus sau în minus. A vedea realitatea în alt fel – prin talent sau prin cultură și informație. Cred că putem folosi acest privilegi și Festivalul, sub egida căruia ne-am strâns aici, pentru a vedea lucruri pe care nu le putem vedea altfel. Devin pășunisi și spun că suntem tentați în teatrul nostru să vorbim numai despre succes, vorbim exponențial. E un pericol. Nu încerc să plâng pe umărul creatorilor anonimi care la ora asta nasc o Mioriță teatrală, dar sunt conștient că pe lângă doza de blazare care a funcționat până în 2000, mai există și o doză de fragilitate și timiditate manifestă în anumite producții. Teatrul funcționează nu numai prin vărfuri, ci e și un fenomen de masă, chiar dacă el este acum, în România, ușor lăsat în genunchi...”

Explicații foto:

1. *Mă cheamă sibiorg, sunt o leonică* (regia Gianina Cărbunariu)
2. *Sex, drugs & rock'n roll* (traducere, adaptare și regie Florin Piersic jr.)
3. *De ce ferbe copilul în mamăligă* (regia Radu Afrim)
4. Foto copertă - Crina Mureșan în *Oase pentru Otto* (text și regie Lia Bugnar, consilier regie Alexandru Tocilescu, scenografia Dragos Buhagiar)

Din 1969, de la Nancy, n-am mai participat la un asemenea maraton. Am lipsit mult din țară și doream, asemenea unui personaj celebru, „să mă pun la punct cu cultura”, cultura teatrală românească, vreau să spun. Am reușit și nu prea. Ar fi fost imposibil să parcurg întregul traseu al somptuoasei și deconcertantei desfășurări. Auzisem ecouri despre festivalul de la Sibiu, despre fantasta stagiune a lui Tompa de la Cluj, despre minirevoluțiile lui Afrim. Eram curioasă și, de ce nu, sceptică. Chiar așa să fie?

Ei bine, a fost chiar așa - deschiderea impresionantă cu spectacolul de autobiografie artistică și de viață a lui Purcărete, „Cumna lui Pantagruel”, m-a aruncat în lumea obsesivilor autorului (mă refer la Purcărete, nu la Rabelais), obsesi psihanalitice și estetice. Am plonjat în lumea pofelor și a fantomajului care se înconștientizează și-și dispută supremația în creierul subconștientului și sângele lui, în interiorul lui personal, unde am fost purtată și condusă, cu grijă, din soc în soc. Mi s-a părut unii dintre cele mai coerente demersuri ale lui Purcărete, una dintre cele mai riguroase organizări ale efortului de a se cunoaște pe ei însuși, de a vorbi despre ei însuși.

Apoi l-am revăzut pe Mănușiu în deplină splendoare a maturității. În „Fauri”, mai ales, M-a surprins răceala, chiar durata publicului. Mi se pare cel mai bun spectacol al lui, deși „Richard al III-lea” și „Caligula” erau mai spectaculoase. Un spectacol „perfect”, rar așa putea afirma asta. O limpezime de spirit și o înțepare de conștiință. Și ce actori cu A. Bogdan Zolt și Imola Kézdi. Un cuplu anologic - Csiky Andras într-o formă impecabilă. Lucifer și Belzebub disociați, tăiați cu strictețe și umor de... Corul împunător. Decorul sever. Nu voi uita curând scena de dragoste dintre protagoniști. M-a interesat și „Experimentul Iov” cu dăruirea lui Marian Rălea și textele adecvate în ebraică. Încântantă căutare a sursoare. Mănușiu îmi pare într-un moment fast la superlativ. Eu am avut întotdeauna încredere și în căntările lui, blamate de unii, știam că vor duce undeva, că nu erau sterile.

Cu regizori ca Purcărete și Mănușiu, teatrul românesc se află pe un vârf în urcarea muntelui. N-am văzut spectacolul lui Goga și nici cel al lui Fruză - nici pe cele ale lui Dabija. Îmi pare rău, dar mi-ar fi fost imposibil. În goga orelor și suprapunerii spectacolelor s-a pierdut mult. Am suferit la „Romeo și Julieta” al lui Bocșardi, care m-a interesat jmens, dar trebuia să văd „Play” al lui Tompa Gabor, unii îl văzuseră la Sibiu și auzisem multe de la F.rikő Szilagyfi, hărățuit pe tren între spectacolul meu de la Teatrul Thalia din Budapesta și participările la multiplele festivaluri cu Tompa.

Îi cer țentare lui Bocșardi și cred că toți cei care au fugit la partea a doua ca să ajungă la Teatrul de Comedie, ar trebui să-și ceară țentare. Mi s-a părut o crimă. N-am avut decât o singură obiecție, faptul că lipsea cu desăvârșire textul de la scena sărutului și scena balconului. Prejudiciții ale unui om care a pus cândva piesa asta, deși spectacolul lui Bocșardi nu semnăna cu nici un alt spectacol pe acest text, era imprevizibil și cu un discurs regizorial excepțional.

„Play” de Beckett m-a încântat și mi-a oferit prima cară în festivalul senzația de „perfecțiune”. Și Tompa e pe un vârf al maturității, de unde contemporilă senin zbararea din vale. Decorul obiect-actor al lui Both m-a fascinat. Actorii, cum se spune, „s-au integrat armonios”. Lumina o sculptură în spațiu. Bravo! Mi-a plăcut și „Gândacii”, tot al lui Tompa. Acolo m-a impresionat formula de operă a muzicii lui Hergea, poate cea mai bună muzică de scenă din festival. Și, firește, ceea ce se organizează pe această muzică. Aș reze acum la cei de-al treilea sărbătorit - controversat al stagiunii cu o recoltă atât de bogată (Din plăcare, n-am văzut „Hamlet” al lui Fruză. O să merg, poate, la Timișoara). Prezent cu două spectacole, Radu Afrim a șocat mai ales cu „Trei surori”, provocând entuziasm sau supoare și revoltă. Mă interesează foarte mult acest regizor și m-a interesat mult și viaținea lui pentru „Trei surori”. Că e comedie, e foarte bine (chiar dacă eu cred că e tragedie). Că e un film burlesc și adesea mut e și mai bine. Scena cu nașterea pe bandă rulantă despre care auzisem o legendă mi s-a părut exemplară, poate cea mai reușită. M-au impresionat multe momente, m-a impresionat și dăruirea trupeii ca echipă, credința fanatică în propunerea

regizorală. N-am simțit, însă, emoția puternică de la „De ce ferbe copilul în mamăligă?”, pentru mine cel puțin, extrem de electrocutant (mă iertai, n-am găsi alt cuvânt). Și asta pentru că o acțiură atât de fenomenală ca Tony Zatarra se găsește greu în „peisajul nostru teatral” (scuzai-mi iar expresia-clisheu). Ada Mihaela ca actriță și compozitoare este o lovitură a spectacolului. O trupă formată din individualități de forță: Adriana Trandafir, Ionel Mihăilescu, Oana Ștefănescu etc. se găsește - lărgiți - mai greu. E o trupă antrenată de mari regizori și capabilă de performanțe. Am plâns la sfârșit și, slavă Domnului, nu mai plâng de multă vreme la teatru. Asta nu înseamnă că trebuie să fiți de părerea mea. Accord fiecărui regizor dreptul de a avea o opinie, acord fiecărei generații dreptul de a-și defini codul distinct și nu știu dacă am dreptul să judec. Luați părerile mele drept opinii foarte personale, mai ales că ele se află, în acest moment, în afara „mișcării teatrale” din România. O fac însă cu mare încredere și cu multă dragoste, chiar admirativ. Uneori.

N-am putut rezista fric la solicitarea tuturor spectacolelor nocturne. Le voi vedea în continuare, timpul lor nu s-a scurs. Ca spectacol de generație, echilibrat și inteligent a funcționat foarte bine „Visul unei nopți de vară” al lui Felix Alexa. El a reușit să creeze o enclavă în cadrul Teatrului Național, un teatru în teatru. A construit cu tenacitate și răbdare o trupă, independentă așa putea spune, antrenată, strălucitoare. O grijă surprinzătoare pentru text îl amandază, de unii, drept classic. Eu îl felicit. Un exemplu de echilibru, un spectacol de asemenea autobiografic, construit după chipul și interiorul autorului său, cu alte mijloace decât ale lui Purcărete, îmi pare „Obtomo-v” psihanaliza lui Tocilescu. Decorul lui Dragos Buhagiar ar merita un studiu separat. Din păcate, n-am văzut „Ultima oră” a Anică Ovarac. Am văzut, însă, la premieră, Pictorul și furia, în regia lui Hauswarter. N-am înțeles prea bine colajul cu Furtia, Pictorul aerului e o piesă pe care o iubesc. În schimb, m-a interesat foarte mult spațiul creat de Victoria Petrovici e printre cele mai reușite din festival, și felul în care Hauswarter a știut să umple toate acele alveole. N-am putut participa decât foarte puțin la Congresul criticilor. Pentru ei nu era important, pentru mine ar fi fost. Am participat însă la ultimul colocviu al festivalului, cel de la „Green Hours”, și mi-a părut rău că maratonul acesta atât de conciliant s-a încheiat cu o încheiere la uită de conciliant, ceva în genul: „Lăuși-le gătu, omorâți-i, dați-i sau dați-ne la o parate”. Din partea lui Dabija era o coherență. Cine să fie îndepărtat? Generația mea a ieșit de mult din joc. Șerban a plecat (mai bine pentru el), Manna e acolo unde e, Micu a fost evocat de acolo unde se află, Alexa nu prea mai lucrează și nici eu nu mă simt prea bine. Atunci pe cine să îndepărtăze noui vai? Pe Darie, Mănușiu, Dabija etc., aflați în plină forță? E dreptul lor să se afirme ca centuridini.

Mi-a plăcut foarte mult atitudinea celor doi tineri care au vorbit: Gianina Cărbunariu și Erwin Simgensohn. Civilizați, echilibrați, cu bun simț, Gianina a spus ceva mai important decât imperativul aruncat: „Fiți managerii”. A spus: „Trebuie să facem noi înșine!”. În asta cred. În rest, lucrurile se vor rezolva de la sine. Cei care conduc astăzi spațiile vor pleca, vor muri, se vor încheide în spirale sau vor rătăci fără să-și găsească locul, într-o lume din ce în ce mai schimbătoare.

Și încă ceva: de ce atâta discuție despre spații neconvenționale după treizeci și ceva de ani? Mă întorc la începutul articolului. În '69, la Nancy, tot despre asta se discuta „în draci”. În '77 la fel. Și asta a durat un timp. Acum, lumea teatrală internațională s-a pliticit. Ca persoană care a utilizat toate spațiile neconvenționale posibile - drumul, piața, biserică, acoperșul bisercicii, curtea interioară, vaporul, cheiul, satul, mna, urma etc., pot da un îndemn: „Faceți teatru bun și adăvărat, spațiul nu contează, conțază dacă vă adăvărat, spațiul nu ceea ce se consenma într-o cronică. La Stiges, „un spațiu umplut cu un torent de pasuni pustifioare”. Se juca într-o fostă hală de pește. Vă rog să nu priviți exemplul ca pe o lecție. Nu mai dau lecții.

Deși nu vreau să par pentru unii ceea ce voi, părea, mai desăgșor un clișeu: îi mulțumesc Luiudnei Palanogiu, ca selecționer unic, pentru ceea ce a adus în acest festival. Măsururile sunt inevitabile.